

Van leidend naar lijdend: Europese chemie voert almaar meer in en minder uit

De rol van de Europese chemie op wereldschaal komt almaar explicieter onder druk te staan. De lijst aan chemische basis- en afgewerkte producten waarvoor we niet langer exporteur maar wel importeur zijn, dikkt aan. Vooral de Chinese concurrentie neemt toe. 'Zolang alles goed gaat, is er geen probleem. Maar zodra een conflict opduikt, kan Europa geen kant meer op.'

De Amerikaanse chemiereus ExxonMobil sluit een van zijn Britse fabrieken, maakte het bedrijf dinsdag bekend. Het gaat om een site in Mossmorran, nabij Edinburgh in Schotland, waar al 40 jaar ethyleen wordt geproduceerd, een basisbouwsteen in de chemie-industrie. ExxonMobil zegt dat het maanden vergeefs een koper heeft gezocht, maar geen

geïnteresseerden vond. De site sluit in februari, waarna de fabriek gesloopt wordt. Daarbij zijn 200 jobs bedreigd, plus nog eens 250 bijtoeleveranciers. Een van de toepassingen van ethyleen is polyethyleen, een veelgebruikte kunststof met diverse toepassingen - van stevige plastics tot verpakkingsmateriaal. ExxonMobil heeft twee fabrieken in België waar polyethyleen wordt gemaakt op basis van dat Schotse ethyleen. De woordvoerder van het bedrijf verzekerde ons dat er geen impact is voor de Belgische activiteiten: die blijven gewoon draaien. Het lijkt er dus op dat het bedrijf de aanvoer voor die fabrieken, in Meerhout en in Zwijndrecht, elders zal halen. Mogelijk kan de Amerikaanse groep de grondstof goedkoper vinden in andere regio's. Zo is de Schotse casus de jongste illustratie van een trend die de Europese industrie al maanden aanklaagt: chemiebedrijven in onze contreien hebben de grootste moeite om te concurreren met andere continenten. Steeds vaker kiezen klanten voor goedkopere alternatieven vanbuiten Europa. Dat zet druk op onze chemische productie, die in Europa al met 20 procent gezakt is sinds 2021 en nu op het laagste niveau staat sinds 2009. Dat crisisniveau houdt intussen al zo lang aan dat we kunnen spreken van een structurele verschuiving, een nieuw status quo. Uit handelsdata van Comtrade, een databank van de Verenigde Naties, blijkt dat de Europese Unie de voorbije vijf jaar voor een aantal chemische productgroepen verveld is van exporteur tot importeur. Waar Europa vroeger de wereld bediende met organische chemicaliën, bindmiddelen, polymeren, kleurstoffen en farmaceutische halffabricaten, is het nu dus steeds vaker afnemer. Opvallend is de snelle opmars van het aandeel van China als leverancier aan de chemie. Voor de meerderheid van wat we aan chemische stoffen en producten importeren is afhankelijkheid van dat land de jongste jaren toegenomen. Zo komt vandaag bij meer dan een op de drie chemische productcategorieën minstens een kwart van de import rechtstreeks uit China. Voor de coronacrisis was dat een op de vier. Het onderschrijft het gevoel van de 'zondvloed aan Chinese chemicaliën' die de Europese markt overspoelt, dat bij veel chemiebedrijven in Europa leeft. Vorige week nog diende het Britse Ineos bij de Europese Commissie tien antidumpingklachten in voor enkele basischemicaliën die onmisbaar zijn voor onder meer de auto-, bouw-, defensie-, farma- en verpakkingssector.

Strategie

'Er schuilt meer achter dan dat', zegt Ann Vereecke, professor aan de Vlerick Business School en gespecialiseerd in supply chain management en productiestrategie. 'Het is niet zomaar een kwestie van goedkope productie uit China. Europa heeft een competitief nadeel op het vlak van energie, regelgeving, loonkost en productiviteit én op het vlak van subsidies en industrieel beleid. China scoort op al die domeinen sterk. Dat is geen toeval, dat is een strategie. Het land bouwt heel systematisch aan die positie.' Dat de productie van goederen - of het nu chemicaliën zijn of tastbare spullen - wordt uitbesteed aan regio's waar het goedkoper is om ze te maken, is op zich niet nieuw. Dat benoemde Markus Kamieth, de CEO van BASF, het grootste chemiebedrijf ter wereld, onlangs nog in De Tijd: 'De basischemie zal gedeeltelijk uit Europa verdwijnen. Economisch gezien is het niet meer te verantwoorden om producten op basis van aardgas of olie hier te blijven produceren. Die grondstoffen gaan hier altijd duurder zijn.' Kamieth bracht daarmee wat tegengewicht in het doorgaans vrij sombere discours onder industriële toplui. 'De realiteit is dat je sommige zaken eenvoudig kan invoeren uit regio's waar gas goedkoper is, en daar is niets mis mee. Het betekent niet dat de chemische industrie als geheel geen toekomst heeft in Europa. BASF maakt 51.000 verschillende producten. Als je naar die veelheid kijkt, is er absoluut geensprake van uitsterven.'

Macht

Niet alleen Kamieth kijkt naar de meer gespecialiseerde chemie voor groei, het is een breedgedeelde idee in de sector. De cijfers wijzen evenwel uit dat Europa ook daarin terrein verliest. De opmars van de Chinese chemie beperkt zich niet tot louter bulkchemicaliën zoals ammoniak en ethyleen, die bekendstaan om hun energie-intensieve productie en hun afhankelijkheid van olie en gas als grondstof. Een diepere analyse van de Comtrade-data leert dat het lijstje chemische stoffen en productgroepen waarvoor de Europese lidstaten als geheel evolueerden van exporteur naar importeur de jongste jaren is aangedikt. Voor deze analyse onderscheidde we 222 verschillende categorieën in de internationale chemiehandel. Bij 21 daarvan is de handelsstroom de voorbije vijf jaar van richting veranderd: werden ze vijf jaar geleden nog vooral geëxporteerd, dan is dat nu niet meer het geval en neemt invoer de bovenhand. De omgekeerde beweging - tot voor kort importeur, vandaag exporteur - maakt de Europese chemie amper nog. In totaal is Europa vandaag voor 130

vande 222 categorieën (59%) exporteur en voor 92 importeur (41%), maar dat overwicht wordt steeds minder groot. Enkele voorbeelden van categorieën die recent de switch hebben gemaakt: van epoxyharsen en composietmaterialen (cruciaal in windmolenwieken, coatings en hightech verpakkingen) tot pigmenten en kleurstoffen (gebruikt in cosmetica en verf) en vitaminen en farmaceutische derivaten (nodig voor de productie van antibiotica, antidepressiva en pesticiden) en chemicaliën voor elektronica en halfgeleiders. Hoe abstract die termen ook mogen klinken: ze zijn essentieel in het leven van ieder van ons, en ze maken van de chemie een zeer belangrijke strategische sector die je je liever niet laat ontglippen. 'Als we in een perfecte wereld zouden leven is globale handel de logica zelve', zegt Roel Gevaers, professor transporteconomie aan de UAntwerpen met een focus op de supply chain. 'Zolang alles goed gaat, is er geen probleem. Maar zodra er een conflict is, hoeft China maar te zeggen: we draaien de kraan dicht, en dan kan Europa geen kant op.' Een perfect voorbeeld van die geopolitieke macht zien we nu in Nederland, waar de regering formeel terugkomt op haar ingrijpen bij chipmaker Nexperia. Zes weken geleden had Den Haag de controle over dat bedrijf gedeeltelijk overgenomen, uit vrees dat de Chinese eigenaar Wingtech gevoelige technologie, kennis en kapitaal naar China zou overhevelen. Peking reageerde prompt met een uitvoerverbod op Nexperia-chips uit Chinese fabrieken - waarzo'n 70 procent van die chips vandaan moet komen - dat de volledige Europese maakindustrie dreigde lam te leggen. 'Als we onze kennis en capaciteit voor niche- en specialtyproducten verliezen, dan creëren we een afhankelijkheid die we pas zullen doorhebben wanneer het te laat is, zoals in Nederland het geval was', zegt Gevaers. 'Daarvoor is het nu echt opletten geblazen, want China heeft een trackrecord in het opbouwen van hele ecosystemen. Wat nu met de chemie gebeurt, hebben we eerder gezien in andere sectoren.' Volgens Gevaers mispakt Europa zich aan het idee om de basisproductie aan andere continenten uit te besteden en te concentreren op het premiumsegment, waar de kennis en de marges zitten. 'De realiteit is dat China eerst de basisproductie overneemt, die heel goed bestudeert, er een heel systeem rond bouwt en vervolgens opschaaft naar hogere kwaliteitsniveaus. Dat zien we vandaag in de elektronica, in laptops en zelfs bij elektrische auto's, waar China nu op technologisch vlak tot de wereldtop behoort.'

Subsidies

Bedrijven en beleidsmakers zoeken al jaren naar manieren om die afhankelijkheid in te perken. De Verenigde Staten doen dat door de industrie een resem subsidies aan te bieden om haar productie terug naar eigen bodem te halen. Al onder de vorige president Joe Biden werd met de Inflation Reduction Act een programma opgestart dat honderden miljarden dollars klaarzet voor groene investeringen, productie en verwerking. Nu zet de president Donald Trump farmabedrijven onder druk: importeren vanuit Europa zonder tegelijkertijd substantieel te investeren in Amerikaanse productie kan leiden tot importtarieven van 100 procent. In Europa ligt dat moeilijker, meent Gevaers. De middelen zijn beperkter en er is mindere eenheid in de strategische agenda. 'De VS en China hebben hun eigen onafhankelijkheid met stip op één staan op de prioriteitenlijst, al verschilt de manier van aanpak. In Europa is meer discussie, deels over hoeveel geld we aan de industrie willen geven - we willen namelijk ook de Oekraïners steunen - maar ook over welke technologieën we dan hier willen houden. Subsidiepakketten zitten totaal versplinterd over talloze kleine innovatieprojecten. De discussie daarover wordt gevoerd, maar wel open achter met de praktische uitrol.'

Marie Van Oost
Redacteur Ondernemen
Olaf Verhaeghe
Datajournalist